

nio. Accedit, quod longe alia ratio occurrat in matrimoniali contractu; hic enim, si errorem aut dolum circa qualitatem nullus esset, plurima matrimonia dubia forent, et omnia litibus aut anxietatibus involverentur plurimaeque sequerentur absurda maximo cum scandalo, et damno tum privatorum, tum reipublicæ: ad quod evitandum jura teste consuetudine, et praxi optima legum interprete, merito aliter de matrimonio, aliter de reliquis contractibus disposuisse censentur; præsertim cum absurdum in omnibus dispositionibus sit vitandum, arg. 1. *Nam absurdum. ff. de Bonis libert. et c. In Genesi. de Elect.*

Ad confirmationem dico; etiam inter metum et errorem, aut dolum esse latum crimen: tum quia metus facilius probatur, quam error aut dolus; consequenter tantæ difficultates, et pericula non causantur, etsi ex metu matrimonia inita nulla sint. Tum quia metus minuit voluntarium etiam circa ipsam personam, non sic error circa qualitatem. Castro Palao, *de Sponsal.*, disp. 4, punc. 4, n. 4; Layman, loc. cit., n. 2.

§ X.

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII, ET DE DISPENSATIONE EORUM: ITEM DE CONVALIDATIONE, SEU RATIFICATIONE MATRIMONII INVALIDE CONTRACTI, A POTIORI REMISSIVE: IN SPECIE TAMEN DE DISPARITATE CULTUS, SEU DE MATRIMONIO CATHOLICORUM CUM INFIDELIBUS CONTRACTO.

351. *Impedimenta impediencia de jure antiquo.* — Suppono ex theologia, impedimenta matrimonii alia esse impediencia tantum, id est, quæ solummodo impediunt, quod licite contrahi nequeat matrimonium, minime tamen faciunt, quin valide contrahatur, et contractum subsistat. Alia vero esse dirimentia, seu talia, quæ etiam faciunt, quod neque valide contrahi queat, et contractum non subsistat, sed dirimatur matrimonium. Impedimenta impediencia olim plura fuere, sequentibus versiculis comprehensa:

Ecclesiæ vetitum, necnon tempus feriatum,
Atque catechismus, crimen, sponsalia, votum
Impediunt fieri, permittunt juncta teneri.

ubi per catechismum intelligebatur quædam cognatio spiritualis imperfecta, arg. c. *Contracto. de Cognat. Spirit. et c. Per catechis-*

mum. eod. in 6. Per crimen vero intelligebantur varia enormia, quorum aliquod, si quis commisit, nubere alteri licite amplius non potuit. Quæ crimina Glossa, in c. 2. *de Pœnitet. et Remiss.* comprehendit illis versiculis.

Incestus, raptus sponsatæ: mors mulieris:
Susceptus propriæ sobolis, mors presbyteralis.
Vel si pœniteat solemniter: aut monialem
Accipiat: prohibent hæc conjugium sociandum.

352. *Et de jure novo.* — Verum quia impedimentum catechismi hodie sublatum est per concilium Tridentinum, sess. 24. *de Reformat. cap. II*, ut notat Sanchez, lib. VII, disp. 40, n. 12. Criminum autem impedimenta impediencia per longævam consuetudinem ita habeantur abrogata, ut non amplius sint in usu, hinc quatuor tantum hodie adhuc vigent impedimenta impediencia sequenti versiculo comprehensa:

Sacratum tempus, vetitum, sponsalia, votum.

De quorum duobus prioribus egimus tit. XVI. *De matrimonio contracto contra Interdictum Ecclesiæ. De Tertio*, sponsalibus nempe, quod matrimonium cum alia quam sponsa impediatur, jam diximus supra demonstrando, ea sub gravi culpa obligare, consequenter facere, quod cum alia matrimonium licite contrahi non valeat. De quarto, scilicet voto, partim jam diximus supra a n. 223. partim dicemus tit. VI. *Qui Clerici vel voventes.* (ADNOTATIO LXIX.)

353. *Impedimenta dirimentia enumerantur.* — Impedimenta dirimentia hodie sunt quatuordecim, quia duodecim jure antiquo statutis duo adhuc, videlicet absentiam parochi cum duobus testibus: et raptum addidit concilium Tridentinum, ut suo loco videbimus. Comprehenduntur autem omnia sequentibus versiculis a D. Thoma, et Scoto adductis:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disoaritas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis: si forte coire nequibus,
Si parochi, aut duplicis desit presentia testis,
Raptaque sit mulier, nec parti reddita tutæ,
Hæc socianda vetant connubia: facta retractant:

Addunt etiam aliqui ætatem; verum quia impedimentum ætatis commode reducitur ad impedimentum impotentiae, a versiculis a D. Thoma, et Scoto relatis, non discedimus.

354. *De quorum singulis, ubi agatur, ostenditur.* — Porro de singulis his impedimentis

partim jam egimus, partim in subsequentibus agemus. Et quidem de impedimento erroris egimus præced. § a num. 342. De impedimento conditionis agemus tit. IX. *De Conjugio servorum.* De impedimento voti partim jam egimus a n. 223. partim agemus tit. VI. *Qui Clerici, vel voventes.* De impedimento cognationis sermo erit, tit. X, XI, XII et XIII, ubi de variis cognationibus agitur. De impedimento criminis, tit. VII. De impedimento cultus disparitatis discutietur infra n. seq. De impedimento vis, per quod intelligitur metus gravis, actum est § præced., a num. 323. De impedimento ordinis quæstio jam fuit supra a n. 228, et adhuc erit infra tit. VI. De impedimento ligaminis dicitur tit. XXI. *De secundis nuptiis.* De impedimento honestatis publicæ, agemus tit. IV. *De Sponsa duorum.* impedimentum affinitatis discutietur tit. XIV. *De Consanguinitate et Affinitate.* impedimentum impotentiae, tit. XI. *De Frigidis, et Maleficiatis.* impedimentum clandestinitatis, tit. III. *De Clandestina desponsatione.* Et tandem impedimentum raptus examinabitur § præsentia a n. 372 et seq.

355. *Ob impedimentum disparis cultus, fideles nec licite, nec valide contrahunt matrimonium cum infideli.* — Quæritur itaque I. Quid sit, et quomodo matrimonium dirimat impedimentum disparitatis cultus? Resp. Est illud, quod oritur ex disparitate in fide, aut religione inter fidelem et infidelem, seu inter baptizatum, et non baptizatum: cujusmodi sunt Judæi, Turcæ, gentiles; cum horum enim nullo matrimonium valide contrahere potest fidelis baptizatus, eo quod obstat impedimentum disparis cultus, puta, in religione matrimonium jure ecclesiastico dirimens. Communis, et hodie certa, praxique ecclesiæ confirmata, arg. can., *Cave.* 15, cau. 28, q. 1, et tota fere illa quæstione.

356. *Nisi Papa, prout potest, dispenset.* — Inferitur fidelem, id est, baptizatum nec licite, nec valide posse contrahere matrimonium cum non baptizato, Judæo v. g. Turca, vel gentili, sine dispensatione Papæ: hunc enim dispensare posse, inde patet, quod juxta communem doctorum solo jure ecclesiastico hoc impedimentum introductum habeatur. Quid juris autem de matrimonio infidelium inter se, et casu, quo unus eorum convertatur ad fidem, dictum est lib. III. tit. XXVIII.

357. *Cum hæreticis tamen valide etiam ab-*

v.

que dispensatione contrahunt: dummodo ritu catholico contrahatur. — Quæritur II. An præfatum impedimentum involvat etiam hæreticos seu an valide, vel saltem licite contrahere matrimonium possit catholicus cum hæretica. Resp. I. Memoratum impedimentum dirimens non se extendit ad hæreticos: adeoque matrimonium catholici cum hæretica debite, ac ritu catholico contractum valet. Bosco, *de Impedim. matrim.* disp. 12, sect. 11, concl. 3; Sanchez, lib. VII, disp. 72, n. 2; doctor Angelicus, et Seraphicus in 4, dist. 39, q. 1, a. 1; Abbas, in c. fin. *de Condit. Apos.* n. 5, et ibi Joan. Andreas, n. 8; Cardinalis, n. 3; Navarrus, Manual. cap. xxii, n. 49, cum communissima, et hodie certa aliorum, arg. c. *Decrevit: de Hæretic.*, in 6, ubi supponitur matrimonium catholici cum hæretica valere, eo quod ibidem mulieres scienter nubentes hæreticis solummodo priventur dote, minime autem jubeantur separari a viro hæretico. Accedit universalis praxis et consuetudo ecclesiæ, hujusmodi matrimonia pro validis agnoscentis, et sustinentis; quamvis ea prohibeat, uti dicitur infra n. 360.

358. *Solvitur objectio.* — Objiciunt adversarii ex concilio generali in Trullo, ubi can. 72. expresse irritum declaratur matrimonium catholici cum hæretica, illis verbis: « Non licere orthodoxum cum hæretico conjugii, nec orthodoxam cum hæretico: sed etsi quid ejusmodi factum apparuerit, irritas nuptias existimari, et nefarium conjugium dissolvi. » Accedit, quod can. *Cave.* 15, cau. 28, q. 1. eodem modo, et ob easdem rationes prohibeatur matrimonium cum infideli, ac cum hæretico, ibi: « Cave, christiane, gentili aut Judæo filiam tuam tradere; cave inquam, gentilem aut Judæum, atque alienigenam, hoc est hæreticam, et omnem alienam a fide tua uxorem accersas tibi: Prima conjugii fides castitatis gratia est. » ergo si ex hoc textu probatur matrimonium catholici cum infideli esse nullum; etiam nullum erit cum hæretica. Resp. Canonem 72, et nonnullos alios in Trullo editos, vel non esse authenticos, atpote non a memorato concilio, sed eo jam dissoluto, ab aliis quibus episcopis editos, et a Sergio tunc Papa reprobatos, uti cum aliis late ostendit Barbosa, in can. Sextam. 5, dist. 16, n. 3 et 4, vel, si authentici sunt, et consequenter vi illorum matrimonia catholicorum cum hæreticis irrita forent, prout cum ains non im-

probabiliter ostendit Pontius in appendice de Matrimonio catholici cum hæretica. cap. I, eumque in multis defendit Bosco, loc. cit. Tamen per consuetudinem universalem canon ille jam pridem fuit abrogatus, ita ut hodie saltem vi consuetudinis matrimonia catholicorum cum hæreticis ritu catholico contracta valeant arg. c. fin. de Consuetud.

Pariter responderi potest ad can. Cave, videlicet, quod quoad illam partem, qua forte etiam matrimonia catholicorum cum hæreticis annullat, sit per consuetudinem ecclesiæ abrogatus, reliqua dispositione matrimonia cum infidelibus annullante, remanente in suo valore, et per consuetudinem roborata: Idque merito ob rationis disparitatem: cum matrimonium cum infideli non esset sacramentum, et longe major sit disparitas cultus cum infideli quam hæretico, Sanchez, loc. cit., n. 7.

359. Dicitur autem notanter « matrimonium ritu catholico contractum: » quid juris enim de matrimoniis catholici cum hæretico, aut hæreticorum inter se, ritu hæretico contractis, dicemus tit. III. de Clandestinis. Desponsat.

360. Illicitum tamen est matrimonium catholici cum hæretica. — Resp. II. Quamvis matrimonia catholicorum cum hæreticis ritu catholico contracta sint valida, tamen jure ecclesiastico sunt illicita et peccaminosa, adeoque sine peccato contrahi, aut permitti nequeunt, nisi Papa dispenset. Est unanimitas tam theologorum, quam canonistarum ob clara jura, hujusmodi matrimonia expresse et graviter prohibentia, uti patet ex concilio Agath. relato. can. Non oportet. 16, cau. 28, q. 1, ibi: « Non oportet cum hominibus hæreticis miscere connubia. » Concilio Illiberitano, can. 16. ibi: « Catholicas puellas neque hæreticis dari placuit. » et can. Cave. 15, cau. 24, q. 1. ibi: « Cave christiane, hæreticam uxorem accersas tibi. » Concordant concilium Leodicense, can. 14. juncto c. Decrevit. 14. de Hæretic. ubi mulieres hæretico nubentes in pœnam peccati privantur dote. Ratio harum prohibitionum allegari potest; quia plerumque et ordinarie varia scandala, damna, et pericula ex tali matrimonio emergunt, vel ipsi conjugii catholico, vel saltem liberis inde natis, uti bene observat Layman, lib. V, tr. X, p. 4, cap. XIV, n. 2. Misera docet experientia in partibus Germaniæ.

361. Et quidem moraliter. — Inferitur cum Laymano, loc. cit., citante communem, Sanchez, lib. VII, disp. 72, n. 5; Sa, y. Matrimonium, Gutierrez, de Matrim. cap. CIV, n. 6; Ledesma, de Matrim., q. 59, a n. 1; Sporer, p. 4, cap. I, sect. 1, n. 118; Gobath, tr. IX, casu 11, n. 216, testante de omnibus orthodoxis; Perez, de Matrim., disp. 36, sect. 2, n. 2, pariter omnes allegante. Peccare mortaliter catholicum, aut catholicam, si cum hæretico matrimonium contrahat, quia in re gravi agit contra justissima ecclesiæ præcepta.

362. Et catholicus putet, apud se non esse perversionis periculum. — Nec excusat, quod communiter opponant; apud me non est periculum perversionis, aut alterius peccati, etsi cum hæretico contraham. Nam contra est: tum quia hoc ordinarie falsum est, cum teste experientia etiam illi, qui optima habuere proposita, magna passi sint pericula tam perversionis, quam aliorum peccatorum, præsertim contra præcepta ecclesiastica, jejunandi, audiendi Missam, etc. Tum quia, ubi adest peccandi periculum non tantum jure ecclesiastico, sed etiam divino illicitum est, contrahere cum hæretico, uti notant communiter doctores. Hinc, licet absit tale periculum, et consequenter jure divino non sit prohibitum, manet adhuc lex ecclesiastica graviter obligans, præcipue cum cessante causa et ratione legis in particulari non cesset lex, uti patet ex dictis lib. I. tit. II. de Constitut.

363. Nisi hæreticus promittat, quod post matrimonium contractum fieri velit catholicus. — Limitatur tamen conclusio in casu, quo hæreticus promittit, quod velit fidem catholicam amplecti. Layman, loc. cit., num. 2; Sa, loc. cit., n. 8; Bosco, loc. cit., n. 134; Pontius, loc. cit., cap. III, n. 4, dicens, id apud omnes dubitatione carere; Hurtado, disp. 76. § 29 et alii; quia jura ipsa hunc causam expresse eximunt, can. Non oportet. 26, cau. 28, q. 1, ibi: « Si se profiteantur futuros Christianos et Catholicos » et Concil. Nicæn. c. LXIII. « Modo ad fidem veniat, » atque Chalcedonense can. 14. ibi: « Nisi forte promittat, ad orthodoxam fidem se per personæ orthodoxæ copulam transferre. » Et merito, quia in tali casu cessat omne periculum perversionis, et alterius peccati, simulque fit lucrum alterius animæ.

364. Et causa justa subsit cur abjuratiōem hæresis usque ad contractum matrimonium

differat. — Huic tamen limitationi bene addit Layman, loc. cit. « Si justa causa subsit, ut nuptiæ absolutioni ab hæresi anteponantur. » Quia, si hæreticus absque ulla causa conversionem suam differt, et primum post matrimonium professionem fidei edere vult, quam de facto statim, et absque omni obstaculo præstare posset, fallacem potius, quam seriam videtur habere mentem. Secus est, si ob justam causam, eamque gravem, negotium differt, puta, quia, si innotesceret, privaretur pingui hæreditate, aut aliud præjudicium, vel damnum grave incurreret, aut injuste impediretur matrimonium etc. Quamvis etiam in tali casu absque ullius præjudicii periculo, conversio præmitti bene posset: si nempe prius sub secreto gravi, in manus ordinarii aut parochi in occulto emitteret professionem fidei, ac reciperet absolutionem ab hæresi, prout non ita pridem consultum fuit in simili causa circa personas quasdam eminentes.

365. Debet autem esse vera promissio, nec sufficit spes conversionis. — Porro debet esse vera promissio, et non sufficit sola spes, ut cum aliis contra nonnullos bene observat Bosco, loc. cit. n. 136. quia lex ecclesiastica solum excipit casum, si hæreticus vere promittit conversionem; ergo sola spes non sufficit; cum exceptio « firmet regulam in contrarium in casibus non exceptis, » arg. l. In iis, quæ ff. de Legib.

366. Juxta aliquos matrimonium catholici cum hæretica licitum est in locis, ubi hæretici et catholici permixti vivunt. — Limitant conclusionem secundo Sanchez, loc. cit., n. 5, et Azorius, lib. VIII, cap. XI, q. 5, in locis, ubi hæretici cum catholicis permixti impune vivunt, uti (aiunt) in Germania, Gallia, Polonia; his enim in locis (inquiunt) ex consuetudine recepta et tolerata etiam licite contrahunt matrimonium catholici cum hæreticis; dummodo catholici in fide libere vivere permittantur, et omne absit perversionis et scandali periculum. Ratio est, quia absente omni perversionis et scandali periculo matrimonium catholicum inter et hæreticum solo jure humano ecclesiastico est prohibitum, juxta communem; huic autem juri derogat consuetudo legitime præscripta, c. fin. de Consuetud. ergo accedit, quod consuetudo hæc serviat pro communi pace, et tranquillitate reipublicæ conservanda.

367. Quæ doctrina in praxi minime procedit. — Verum quamvis limitatio hæc ob ratio-

nem allegatam theorice satis videatur probabilis, in praxi tamen ordinarie non habet locum, eo quod conditio apposita, « dummodo in fide catholica libere vivere permittantur, et omne absit periculum perversionis aut scandali, » vix unquam verificetur, sed contrarium ordinarie eveniat, etiam in locis, ubi hæretici cum catholicis permixti ac stabiliter habitant; cum teste experientia conjuges catholici ab hæreticis plerumque vel pervertantur, vel ad plura peccata contra Ecclesiæ præcepta inducantur, vel iniqua prolium educatio contingat, quæ cuncta factentibus ipsis adversariis contra jus divinum, et naturale militant. Hinc limitationem hanc in praxi merito rejiciunt Bosco, loc. cit.; Sporer, loc. cit.; Gobath, loc. cit., n. 219, advertens Sanchezium, et Azorium circa mores Germanorum minus fuisse expertos; Layman, loc. cit.; Valentia, Tanner, Coninck, Serar, Bellarminus, et alii.

368. Ratio hujus præcipua. — Atque his doctoribus contra Sanchez in praxi omnino adhaerendum est, et præter rationem jam allatam, principaliter etiam ex hoc capite, videlicet, quia ordinarie (saltem in Germania) in cunctis locis, ubi hæretici cum catholicis permixti viventes matrimonia contrahunt, tacitum, vel expressum adjunctum habent pactum, vi cujus proles mascula educari debet in secta falsa mariti hæretici, ita quidem, ut mater in educatione circa punctum religionis se immiscere nullatenus possit; femellæ tandem in religione matris catholice educari valeant, aut e contra, quod pactum iniquissimum, et contra jus divinum esse patebit ex dicendis infra n. 371.

369. Hinc semper eidem resistendum. — Hinc ordinarie loquendo, hujusmodi matrimonia etiam in locis, ubi hæretici cum catholicis permixti vivunt, illicita sunt, eisque pro viribus semper resistendum est, donec evidenter ostendatur, in casu particulari cessare omne tum perversionis, tum alterius scandali periculum, quod vel nunquam, vel saltem rarissime ostendi poterit; cum ordinarie occurrat vel periculum perversionis contra legem divinam fidei, vel periculum malæ educationis prolium contra legem itidem divinam pietatis, vel periculum discordiarum aut scandali tam respectu conjugis catholici, quam aliorum contra legem rursus divinam charitatis erga seipsum, et proximum, uti bene observat Bosco, loc. cit. n. 118.